

A BIZTONSÁG, A BIZTONSÁG FOGALMA**THE SECURITY, THE CONCEPT OF SECURITY**

A biztonság és annak különböző alrendszerei olyan komplex rendszert alkotnak – nemzetközi, nemzeti és szervezeti szinten is –, amelyben az egymásra hatásuk egyre közvetlenebb és erőteljesebb. Napjainkra egy helyi katasztrófa, krízis kezelése is törvényszerűen komplex és bizonyos értelemben globális természetűvé vált.

Ezért a mai modern katasztrófavédelmi rendszer összetett és rugalmas kell, hogy legyen. A szervezeti egységeknek partneri kapcsolatra, szervezeti és gyakorlati együttműködésre van szükségük, amely koordinációnak össze is kell tartania a különböző szakterületeket.

The security and its various subsystems to form a complex system - international, national and institutional level - in which their interaction is becoming more direct and stronger. Today, a local disaster, crisis management is inevitably complex and in some ways has become global in nature. Therefore, the modern disaster management system is complex and must be flexible to be. The participants is needed partnership with the organizational and practical cooperation, which must maintain coordination with the different areas of expertise.

BEVEZETÉS

A katasztrófák kialakulásának, bekövetkezésének legfőbb jellemzői, hogy előre nem láthatóak, előrejelzésük nehéz, olykor lehetetlen, a legváratlanabb időben és helyen következnek be, hatásuk jóval összetettebb. A katasztrófavédelem szerepe napjainkban felértékelődött.

A magyarországi katasztrófavédelem működésének szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy a magyar kormány támogatja az e területen történő kutatásokat, fejlesztési elképzeléseket.

Az események lefolyásának, következményeinek meghatározásához a modellezés, „profilozás” rendszeres használata komoly segítséget jelent. Ehhez a tárgyi, személyi feltételeket biztosítani kell.

Az egyes szakmai területek tevékenységének eredményeit, jellemzőit alapos vizsgálat alá kell vetni, különösen a szervek szakmai határ tevékenységét, a komplex kezelésének, irányításának eredményessége szempontjából.

A felső szintű oktatás területén, a katasztrófavédelmi szakemberek képzését szükséges a gyakorlati, tapasztalati típusú oktatásra átállítani. Komoly alkalmassági kiválasztás bevezetését kell megvalósítani. A széles ismerettel rendelkező, jó integráló képességű, lényeglátó, kreatív szakemberek lesznek képesek komplex feladatok megoldására, akik jellemüket tekintve is képesek a jó kommunikációval, vezetési ismereteikkel, stílusukkal sikeresen irányítani, koordinálni a krízis helyzetek megoldását.

A katasztrófavédelemmel, honvédelemmel, polgári védelemmel kapcsolatos jogszabályok harmonizálását folyamatosan kell végezni. A fogalmak egységes használatát, tartalmi tisztázását ezen belül különösen is fontos megvalósítani.

Meg kell találni a rendszeren belül minden szervnek a számára és a rendszer számára is fontos helyét, feladatát, hogy az esetleges ellentétek ne rontsák az együttműködés hatékonyságát.

A katasztrófavédelem szerepe napjainkban felértékelődött. Sohasem volt olyan központi fogalom a biztonság, mint napjainkban. Sokat beszélünk róla, anélkül hogy pontosan megfogalmazódna bennünk, mi is az. Sokan nehezen is tudják megfogalmazni mit jelent számukra. Sőt, néhányan „csupán” érezni szeretik, szeretnék magát a biztonságot. Azon-

ban nem lehet különválasztani az egyén biztonságát a társadalmi, politikai, gazdasági, sőt katonai biztonságtól sem. A veszélyhelyzeteknek a kezelése széles körű ismereteket és a dinamikusan változó körülményekhez való hatékony alkalmazkodást követel vezetőtől és beosztotttól, hivatásostól és civiltől egyaránt. Az elmúlt két évtizedben – annak is második felében – a biztonsági területek filozófiáiban, a velük szemben támasztott elvárásokban, a leselkedő veszélyek természetében, megjelenésükben gyökeres változás következett be. Mindez a különböző szakmai szervezeteket – napi rutinjukat és együttműködési gyakorlatukat tekintve is – alapos felülvizsgálatokra és fejlesztésekre készíti.

Az *egyén* számára a biztonság az az állapot, amikor a szociális faktorok (társadalmi kapcsolatok, gazdasági jellemzők) az egyén irányában zavar nélkül fejtik ki hatásukat és kriminológiai közvetlen veszélyeztetettség nem áll fenn.

A biztonság a *társadalom belső viszonyaiban* kifejezi azt az állapotot, amikor az egyes társadalmi alrendszerek funkciók szerint, szabályozottan működnek és működésüket semmilyen immanens veszély nem zavarja.

A biztonság a *társadalom külső oldalán* jelenti azt az állapotot, amikor az adott társadalom működésére más állam, szervezet, illetőleg csoportosulás veszélyt nem jelent.

A biztonság *szervezeti* értelmezésben jelenti azt az állapotot, amikor a szervezet egyes elemei, azok kapcsolódása, illetőleg a struktúra egésze normalizált körülmények közt funkcionál.

A biztonság fogalma egyaránt értelmezhető az egyén az egyes ember, majd a különböző kisebb-nagyobb közösségeken át egészen az emberiség, a Föld egész élővilága szintjén. Az ókori társadalmak hatalmas méretű védelmi létesítményeket hoztak létre, erődített városokat építettek, vízellátó, óriási árvízvédelmi rendszereket hoztak létre. A túlélés szempontjából kiemelkedő fontosságú volt a létfontosságú javak és szolgáltatások, élelmiszer és az ivóvízkészletek védelme. A helyi közösség vezetői és polgárok önszerveződése mellett idővel megjelentek a hivatásos fegyveres és rendvédelmi szervek is.

NAPJAINK BIZTONSÁGA

Megállapíthatjuk, hogy a biztonság fogalma folyamatosan változik a civilizáció fejlődése eredményeként. E változás során egyrészt bővül, összetettebbé válik, másrészt magába foglalja a biztonság elérése érdekében szükséges teendőket is, így a védelmi feladatokat is. A biztonságot fenyegető támadások kivédésében, elhárításában hatékonyan bizonyult módszerekből, a tapasztalatok alapján megfogalmazható válságkezelési alapelvek alapján úgy tűnik, hogy a válságok kezelésének hatékony felfogása egyre inkább *katasztrófavédelmi megközelítésű kell, legyen*. Mára a bekövetkezett katasztrófák, vagy a fenyegető veszélyhelyzetek olyan kihívások elé állítják a szakembereket, amelyek gyökeresen különböznek a korábban megtapasztalt, kezelendő helyzetek jellegétől, nagyságrendjétől, komplexitásától. A természeti katasztrófák a világméretű klímaváltozás következtében okoznak komoly fejtörést a tudósoknak, a társadalmi, pénzügyi válságok, a terrorizmus, pedig egymást sokszor kiszámíthatatlanul „mutáló”, vagy felerősítő módon állítják kemény próba elé a válságkezeléssel foglalkozó szakembereket. A természeti és civilizációs katasztrófák egymásra hatásából fakadó krízisek bonyolult szakmai és morális kérdései, pedig nyomasztóan nehezeden mindnyájunkra.

A tervekben előírtak sematikus követésével ma már nehezen tudjuk kezelni korunk kihívásait. Egy bekövetkező esemény annyira összetett és sok területet érint, sőt hatásai is nehezen megjósolhatóak, hogy napjainkra a jó tervezés mentén a professzionális beavatkozók kreativitása, felkészültsége oldja, oldhatja meg kizárólag a problémákat. Szükség van egy széles látókörű és széles hatáskörű koordinációt ellátó szakmai szervezetre (katasztrófavédelem), aki szervezeti egységeit (tűzoltóság, polgári védelem, közbiztonság, egészségügy, logisztika szervei) és azok tevékenységét koordinálja, átfogva a biztonság teljes dimenzióját. Természetesen a szakterületeknek önállóan kell dolgozniuk, a szakterületi kompetencia határoknak is el kell, hogy különüljenek.

Katasztrófavédelem, katasztrófaveszély¹, biztonsági esemény esetén létfontosságú, hogy a katasztrófavédelem szakértői a feladatmegoldás sikeressége érdekében szakszerűen legyenek képesek irányítani, különös tekintettel a szakterületek határain végzett tevékenységekre.

A BIZTONSÁG DIMENZIÓI A KÖVETKEZŐK:

- *politikai (diplomáciai) elem;*
- *környezeti (ökológiai) elem;*
- *gazdasági elem;*
- *informatikai (pénzügyi, egészségügyi) elem;*
- *társadalmi (jogi, szociális) elem;*
- *katonai elem.*

Politikai biztonság: ország konszolidált, normál állapotban tudjon működni, ne csak a külső stabilitás valósuljon meg (külső konszolidáltság), belülről is tudja biztosítani a működést. Autoriter rendszerben is kell, demokráciában is. Külső stabilitást lehet, hogy egy befolyás fogja jelenteni. Belső: igazgatási, rendészeti és rendvédelmi rendszer kialakítása, ami a politikai rendszert szolgálja.²

Az egyes államok vezetésének cselekvőképességében, kiegyensúlyozott nemzetközi kapcsolatokban, integrációs képességükben és belső stabilitásuk fejlettségében határozzuk meg. A politikai szektor vizsgálatánál az államok belső természetükből adódóan nem egyformák, a biztonságot az állam intézményeinek működőképessége jelenti. Az egyes államok számára észlelhető legjelentősebb kihívás ebben a tekintetben pont a politikai intézményrendszer instabilitásából fakad. Ez pedig a nem működő, a bukott államok problémáját, mint a legjelentősebb globális biztonsági kihívást takarja a háttérben.

A kudarcot valott államok elsődleges ismérve, hogy valamiféle zavar folytán a politikai szektor működésképtelenné vált, ami az összes többi szektorban kihívásként jelentkezik. Jelen nemzetközi rendszerünkben, pontosan a kölcsönös függőségek következtében, ez nem kezelhető csupán helyi problémaként. A politikai intézmények instabilitása könnyedén *regionális problémává* nőhet, mivel a nem működő államok potenciálisan magukban hordozzák a politikai összeomlás veszélyét, amely könnyedén tovagyűrűzhet, tekintve, hogy a gyenge államiság problémája bizonyos földrajzi régiókban koncentrálnak.

A gyenge és bukott államok ezen túl *globális problémákat* is jelentenek. Olyan biztonsági helyzet alakulhat ki a területükön, amely globális következményekkel jár. Ennek csak egy példája Afganisztán, ahol az al-Kaida volt képes kiépíteni a központját. A nemzetközi terrorizmuson túl további biztonsági kihívások is származhatnak ezekről a területekről, így a rossz körülmények miatt elmenekülő emberek áradata megterhelheti az egész régiót, de távoli területeket is. Az elhanyagolt egészségügyi helyzet miatt kialakuló járványok határokat léphetnek át, illetve további fontos fenyegetések is megjelenhetnek ebben az összefüggésben.

A bukott, vagy gyengén teljesítő államok igazából nem egyszerűen eltűnnek a nemzetközi kapcsolatok porondjáról, hanem egy hatalmas vákuumot hoznak létre, amely magába szippantja az ország közvetlen környezetét is, így egy regionális válságot generálnak. Mivel a kormányzat elveszítette a képességét, hogy kormányzó szerepet töltsön be, „alternatív” hatóságok felemelkedésére nyílik lehetőség.

¹*Katasztrófaveszély: olyan folyamat vagy állapot, amelynek következményeként okszerűen lehet számolni a katasztrófa bekövetkezésének valószínűségével, és amely ezáltal veszélyezteti az emberi egészséget, környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot.* (2011. évi CXXVIII. törvény) a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

²http://5mp.eu/fajlok/jegyzet/biztonsagpolitika_1_12.pdf www.5mp.eu .pdf 2013.11.12.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 4. szám

Ma az európai övezetben több ország tekintetében is átéljük, hogy az állami intézményrendszer nem működik megfelelően, ezért komoly belső feszültségek jellemeznek, főleg Közép-kelet és Kelet-Európát, és a mediterrán térség államait különösen. A bevándorlás, az etnikai konfliktusok, pedig egész Európa politikai életét terhelik.

Gazdasági biztonság: A gazdasági biztonság, mint fogalom önmagában egyébként is nehezen értelmezhető, s ez abból ered, hogy kapcsolódik az anyagi-egzisztenciális lét veszélyéhez, a fenyegetettséghez, de nem határozható meg mint ezeknek közvetlen ellenpólusa. A veszély megelőzi a fenyegetettséget, a biztonságra káros, vagy ártó események potenciális meglétére utal. A fenyegetettség már konkrét, az anyagi lét korlátozását, az arra gyakorolt nyomást jelenti, s ebből következik, hogy biztonság akkor van, ha a fenyegetettség minimális. A biztonság a veszély hiányát, vagy az e veszéllyel szembeni védelmet jelenti.³

Szoros kölcsönhatásban áll az államok szűkebb és tágabb környezetével. A gazdasági jellegű kihívások a társadalmak életét alapvetően befolyásolják, mivel létérdekeiket közvetlenül érintik. A legalapvetőbb igény az, hogy a társadalmat alkotó egyén emberi élethez méltó életkörülményei megteremtődjenek. A gazdasági szektorban már nehezebb egyértelműen meghatározni az állam szempontjából, hogy mi fenyegeti a biztonságát. Világos, hogy a nemzetközi gazdasági folyamatok során keletkezhetnek olyan zavarok, amelyek negatívan érinthetik az összes többi szektort. Vagyis a biztonságot az élet minden aspektusát átható nemzetközi gazdasági rendszer zavartalan működésének a fenntartása jelenti.

A gazdaság területén is alapvetően két irányú fenyegetéssel kell szembenézni. Az egyik a fejlődő világban, különösen a nem működő államokkal kapcsolatban jelentkezik, ahol a nem működő politikai intézményrendszer miatt a gazdasági rendszer is összeomlik. A másik a fejlett államok függősége a technológiától, energiától, alapanyagoktól. Ez a két irány jelentősen összefügg egymással, hiszen az energiahordozók, a nyersanyagok jelentős része a fejlődő világból és sokszor a gyenge, vagy nem működő államokból származik. Ugyan az összefüggésnek ez csak az egyik oldala és leszűkítő értelmezés csak erre kitérni, azonban a probléma összetettségének érzékeltetésére ez is elégséges.

Az energia biztonsága nem csak a fizikai túléléssel lehet összefüggésbe hozni, hanem a társadalom jólétének fenntartása, esetleg növelése kapcsán is felmerül. Az energiaforrásokhoz való hozzáférés a történelem során mindig is előkelő helyen szerepelt a háborút kiváltó indokok között, ezen felül az is bebizonyosodott 1973-ban, hogy az energiaforráshoz való hozzáférés korlátozása milyen hatékony fegyver lehet akár gyenge, vagy kicsi államok kezében is. A probléma tehát nem új keletű, azt azonban tisztán kell látni, hogy ebben a században minden bizonnyal ki fog éleződni a harc az erőforrásokért, tekintve, hogy a bolygónkon rendelkezésre álló készletek végesek, és még a legoptimistább jóslatokban is megjelenik a globális összeomlás lehetősége.

A gazdasági szektor biztonsága nem korlátozódik szigorúan az energiaellátás biztonságára, vitathatatlannal ide tartozik még az eladósodás, a segélyfüggőség, vagy az egyenlőtlen kereskedelmi viszonyok kérdésköre is. Az energiabiztonság azonban az a jelenség, amely mind rövid, mind hosszútávon a legélesebben megmutatja a globális egymásrautaltságot, vagyis, hogy politikai, katonai, vagy gazdasági szempontból erős államok sem érezhetik magukat biztonságban, hiszen kiszolgáltatottak a termelőknek, akik általában kicsi és gyenge intézményekkel rendelkező államok.

Milyen befolyással bír a *társadalmi* stabilitásra a biztonság: szorosan összefügg a biztonság politikai, gazdasági elemével. Meghatározóak a lakosság (állampolgárok) anyagi-szociális biztonsága, munkalehetőségei, egészségügyi és a szociális ellátás rendszere, az oktatás, művelődés lehetősége. Lényeges összetevői az emberi jogok, a jogbiztonság, esélyegyenlőség, közbiztonság. Egyre fontosabb tényező a menekültáradatból, migrációból adódó biztonsági problémák, a közbiztonság, a szervezett bűnözés, a kábítószer és illegális fegyverkereskedelem növekvő problémái. A társadalmi problémák biztonságpolitikai szintre emelése nem meglepő a 21. században. A világ konfliktusaiban áldozatul esett

³http://zskfink.uw.hu/nk/gazd_biztonsagpolitika.htm 2013.11.12.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 4. szám

emberek 90%-a nem az államok közötti ellenségeskedésnek az eredménye. Az államokon kívüli „anarchia”, a nemzetközi rendszer átalakulásával párhuzamosan fokozatosan átkerül az államok világából az államokon belülré. A helyzet különösen kényes, és megoldást követel, mert a jelenlegi nemzetközi jogi szabályozás, és eleve a kiépült biztonsági felépítmény – élén az ENSZ-el és a NATO-val – nem mindig képes választ adni ezekre a kihívásokra.

Több szerző is arra hívja fel a figyelmet, hogy a *társadalmi biztonságot*⁴ leginkább az állami intézmények gyengése fenyegeti. Ez a magyarázat érthető, hiszen, ha az állam intézményei, amelyek pont a konfliktusok moderálását segítenék, nem vagy elégtelenül működnek, akkor gyakorlatilag semmilyen erő sincs, ami megakadályozná a társadalmi konfliktus eszkalálódását. A belső társadalmi, etnikai és egyéb törésvonalak megerősödése, egy esetleges konfliktus kialakulása szintén globális következményekkel járhat. Egy esetleges polgárháború, etnikai üldöztetések, népiertás mind olyan folyamatokat indíthatnak el, amelyek regionális, illetve sokszor globális következményekkel járhatnak. Az emberek biztonságának védelme alapvetően az állam feladata lenne, és a társadalmi problémák pusztító humanitárius következményeit elkerülendő, az 1990-es évek óta a humánbiztonság egyre fontosabb helyet követel magának a biztonságpolitikai napirenden. A humánbiztonság több dimenziót foglal magába. Az ember akkor van biztonságban, ha nem kényszerül arra, hogy egész életében a szegénységi küszöb alatt éljen, ha biztosított számára a megfelelő minőségű és mennyiségű táplálék, ha lehetősége van egészséges környezetben élni, ha lehetősége van igénybe venni az alapvető egészségügyi szolgáltatásokat, ha biztosított a személyes szabadsága, a helyi közösségének a szabadsága, amelyben él, és ha rendelkezik az őt elvileg megillető alapvető politikai szabadságjogokkal.

Az *informatikai biztonság*:⁵ a számítógépes rendszerek, a műholdas távközlési hálózatok a világ valamennyi országának, polgári életének szinte minden területén meghatározó jelentőséggel bírnak. Az informatikai rendszerek, hálózatok elleni támadások révén teljes káoszt lehet előidézni egy adott ország gazdasági, pénzügyi, politikai, katonai rendszerében.

A *katonai* tényező a biztonság kérdésében: alapvető funkciója a megfelelő katonai erő kiépítésével és fenntartásával visszatartó erőt jelenítsen meg és nyújtson védelmet a külső fegyveres támadások ellen. A katonai természetű veszélyek a fegyveres erők létéből eredmények, és legáltalánosabban a külső ellenség agressziós szándékában nyilvánul meg. Belső katonai jellegű kockázat – az adott ország fegyveres erőinek hiányos és elégtelen minőségi, mennyiségi állapota és a polgári ellenőrzés politikai felügyeletének hiánya. A katonai szektor valójában megegyezik azzal, amit eddig az elméletben tévesen biztonságpolitikának hívtak, és kizárólagos biztonsági dimenzióknak tekintettek. A katonai szektorban megjelennek a korábban ismert elemek, vagyis hogy itt az állam legfőbb célja a területének és lakosságának a védelme. Ebben a szektorban a fenyegetést eddig csak a status quo-val elégedetlen államok jelentették, de mára ez átalakult. Bizonyos új típusú kihívásokra az államok katonai eszközökkel válaszolnak, katonai felkészüléssel védekeznek ellenük.

Alapvető változás, hogy a háborúk képe átalakult. Az 1990-es évek óta egyértelmű, hogy a katonai szektorban jelentkező kihívások aszimmetrikusak (tehát különböző méretű, erejű, szintű szereplők vesznek benne részt. Pl.: az Egyesült Államok harcol bizonyos terrorista csoportokkal).

Ennek első jellemzője a „*hálózati hadviselés*”. Az egész világon összefüggő társadalmi, gazdasági és politikai hálózatok vannak, s ezek tevékenységüket általában globálisan fejtik ki. Sokszor a katonai elemet magukban hordozó új

⁴ a társadalmi biztonság: az emberi lét különböző kockázatainak társadalmi kezelése egy meghatározott intézmény, a társadalombiztosítás révén. A társadalombiztosítás az emberek biztonság iránti igényére adott egyik még nem teljes válasz. Járulékfizetéshez kötött biztosítottakra korlátozza. A társadalmi biztonság fogalma és intézménye kiszélesíti a társadalombiztosítás kereteit. Szélesen értelmezi az emberek biztonság utáni vágyát. Ezért bizonyos értelemben megegyezik a szociálpolitikával
l. https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CEAQFJAC&url=http%3A%2F%2Fszoc.tarstud.hu%2Fupl%2Foad%2F3_Zombori_Gy_A_szocpol_alapfogalmai.doc&ei=2q2BU5SJOCrLtQahpYGqBA&usq=AFQjCNGKD-r30i5fflYd_P8lKwGdKm3Cq 2013.11.12.

⁵Az *informatikai biztonság* az *informatikai rendszer* olyan – az érintett számára kielégítő mértékű – állapota, amelyben annak védelme az *informatikai rendszerben* kezelt adatok bizalmassága, sértetlensége és rendelkezésre állása, valamint a rendszer elemeinek sértetlensége és rendelkezésre állása szempontjából zárt, teljes körű, folytonos és a *kockázatokkal* arányos.
http://hu.wikipedia.org/wiki/Informatikai_biztons%C3%A1g 2013.11.12.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 4. szám

típusú biztonsági kihívások ilyen jellemzővel rendelkeznek. Éppen emiatt a konfliktusoknak jóval az ország határain túlmutató hatásai vannak, ami miatt nagyon nehéz felvenni ellene a harcot. Ezek a hálózatok, amennyiben erőszakos, vallási fundamentalista, vagy egyéb, a status quo-t erőszakkal megváltoztató célokat tűznek ki, jelentős biztonsági fenyegetéssé válhatnak.

A háború átalakulásának másik fontos típusa a „*távolsági hadviselés*,” amely egy kockázatáthárító megoldás. Ahogyan az 2001-ben is történt, az Egyesült Államokba biztonsági kihívás érkezett a tőle rendkívül távol eső afganisztáni területről, ezért a saját érdekeit követve beavatkozott. Ez azért volt szükséges, mert azon a távoli helyen olyan biztonsági helyzet alakult ki, amely kiindulópontjává vált egy, az Egyesült Államok területén bekövetkező terrorcselekménynek. A távolsági hadviselés lényege, hogy kis áldozatokkal járó háborút vívjanak meg a fejlett országok, a saját területüktől távol, a fenyegetések forrását elfojtva.

A háborúk, vagy a hadviselés harmadik típusát az ún. neo-modern háborúk jelentik. Ez továbbra is az államok közötti konfrontációt jelenti, tehát olyan biztonsági stratégiát, amely továbbra is a hagyományos államok közötti katonai összecsapásokra épít.

A 2001. szeptemberi terrorista merényletek, és a közvetlen reakcióként következő afganisztáni háború arra hívták fel a figyelmet, hogy a 21. század a területhez kevésbé köthető fenyegetésekről és az arra adott válaszokról fog szólni.

A lehető legrosszabb eshetőség szerint a legfenyegetőbb probléma a 21. században a terrorizmusnak és a tömegpusztító fegyverek proliferációjának az összekapcsolódása. Az aszimmetria ott jelenik meg, hogy gyenge és bukott államokat „telephelyként” használó terrorista csoportok tömegpusztító fegyverekhez juthatnak, amelyek alapvetően azzal a céllal készültek, hogy államok használják fel őket állami célok érdekében. Valós veszélyként a biológiai, kémiai és radiológiai fegyverek jöhetnek számításba ebben a kontextusban, mivel egyértelmű, hogy egy terrorista csoport nem fog használható nukleáris technológia birtokába jutni.

Nehezen kategorizálható, de szintén új formában jelenik meg a nemzetközi szervezett bűnözőcsoportok által keltett fenyegetés. A különböző maffiacsoportok önmagukban is fenyegethetik egy-egy állam biztonságát, de mivel alapvetően gazdasági motiváció vezérli cselekedeteiket, valójában a kriminológia és nem a biztonságpolitika témakörébe tartoznak. Azonban egyre inkább megfigyelhető az a trend, hogy a terrorista csoportok együttműködést kezdeményeznek különböző területeken a bűnözői csoportokkal, egy, hogy annak infrastruktúráját használják, kettő, hogy saját tevékenységüket finanszírozzák. Az együttműködésnek tehát valójában egyszerű technikai okai vannak, vagyis hiába térnek el a célok a két csoport esetében, az alkalmazott módszerek, amellyel azt elérni igyekeznek, egyre inkább megegyeznek.

Miként befolyásolja a biztonságot a *környezetvédelem*: a legerősebb, legszigorúbban őrzött határok sem állhatják útját a környezeti katasztrófák hatásainak. Bármely olyan esemény, ami maga után vonja a környezet szennyezését, nem tekinthető az egyes országok belügyének. A természeti, ipari katasztrófák a környezetet nem kímélő technológiák alkalmazása olyan kockázatokat és kihívásokat jelentenek, amelyek a Föld minden lakóját fenyegetik, ezért egyre nagyobb szükség van a nemzetközi együttműködés fejlesztésére, a nemzetközi összefogásra. A tradicionális biztonságfelfogásban mind a környezeti szektor, mind a víz „soft” problémaként kezelt kérdések. Ennek ellenére még a realista gondolkodók is elismerik, hogy mindezek vagy eszközei, vagy forrásai lehetnek fegyveres konfliktusoknak, amelyet már ők is biztonságot fenyegető tényezőnek ismernek el. A környezeti szektorban minden olyan emberi tevékenységet figyelembe kell venni, amely valamilyen módon és mértékben hatással van a természeti környezetre. A bolygónk alapvetően túlnépesedett, ez vitán felül áll, azt azonban nem tudjuk, hogy az emberi tevékenység, a természeti környezet kizsákmányolása mikor éri el azt a pontot, amikor már nincs visszaút. A környezettudatos fejlődés ma már a politikai napirend része, ennek ellenére megjósolhatóan olyan konfliktusok indulnak ki a jövőben ebből a szektorból, amelyek minden másakra is hatással lesznek, ilyenek például az ivóvíz források megszerzéséért kítő háborúk.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

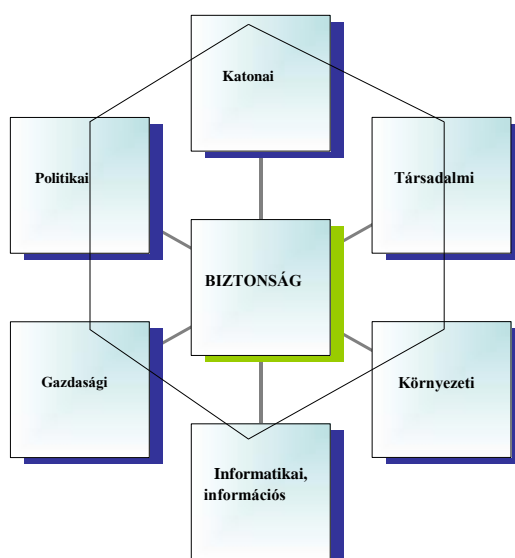
ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 4. szám

A környezeti szektorban észlelhető kihívások természetüktől fogva államok felett, globálisan jelentkeznek. A globális klíma megváltozása pontosan egy olyan terület, amely azt mutatja, hogy a környezeti szektorban jelentkező problémák megoldása, de akár csak az enyhítése minden állam, minden ember közös cselekedetét igénylik.

A klímaváltozás a fizikai környezet átalakulása miatt számos társadalmi és politikai mellékhatással jár: az ivóvízhiány minden bizonnyal államok közötti és államokon belüli konfliktusok forrása lesz; a mezőgazdasági termelékenység romlása érthetően a társadalmi feszültségek növekedésének a kiváltója; a megváltozott éghajlat egyben azt is jelenti, hogy a trópusi betegségek egyre északabbra is megjelennek; az időjárási viszonyok extrém ingadozása pedig értelemszerűen a humánbiztonságot is fenyegeti. A klímaváltozás potenciálisan felerősíti az állam kudarcának hatását, vagy éppen hogy hozzájárul az állam bukásához. Természetesen ebből a szempontból legveszélyeztetettebbek a szegény, elmaradott államok. A klímaváltozás egyéb kockázati tényezőkkel kölcsönhatásban (mint például etnikai, vallási feszültségek) könnyen véres fegyveres konfliktusokhoz vezet. A természeti, humanitárius katasztrófák kezelése is nemzetközi összefogást igényel, mert az előrejelzések szerint a természeti katasztrófák áldozatainak száma a következő évtizedekben hatványozottan nőni fog, közel hatszorosa lesz a fegyveres konfliktusok áldozatainak.

A környezeti szektorban legélesebben feltehetően az ivóvízzel, az ahhoz való hozzáféréssel kapcsolatban alakulnak ki a legélesebb konfliktusok a 21. században. Az emberi fogyasztásra alkalmas víz egyértelműen a stratégiai nyersanyagok sorába emelkedett. A világ növekvő népessége és a modernizálódó, globalizálódó társadalmak és fogyasztási szokások következtében a vízgazdálkodás is átalakult a vízigény növekedése miatt. A víz alapvetően megújuló energiaforrásnak számít, de a víz mennyisége az éghajlatváltozás miatt folyamatosan csökken. A vízkészletek eloszlása pedig egyenlőtlen: ma a statisztikák tanúsága szerint a Föld lakosságának közel kétharmada nem jut megfelelő minőségű vagy mennyiségű vízhez. Érdekes kérdés, hogy miért pont a víz lesz a 21. században az egyik legfontosabb környezeti probléma. A válasz viszonylag egyszerű: a víz a létfenntartás eszköze és nincs alternatívája, a korlátozott források miatt pedig hiába megújuló erőforrásról van szó, az államok közötti viszonyokban nulla összegű politikai játszmaként jelenik meg. A fenyegetést fokozza, hogy nincs egységes nemzetközi szabályozás a kérdésben, illetve nem alakult ki intézményesült nemzetközi együttműködés a vízgazdálkodást tekintve.⁶

1. ábra Készítette Ürmösi Károly

⁶http://biztpol.corvinueembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=1 2013.11.12.

ÖSSZEGRÉS

A biztonság fogalmának dimenzióit értelmezve megállapítható, hogy a biztonság fogalma tartalmilag jelentősen kibővült az utóbbi évtizedekben és komplexitása miatt nehezen írható le rövid fogalomként.

A biztonság, különböző alrendszerei *olyan komplex rendszert alkotnak* (nemzetközi, nemzeti és szervezeti szinten is), amelyben az egymásra hatásuk egyre közvetlenebb és erőteljesebb.

Napjainkra egy helyi katasztrófa, krízis kezelése is törvényszerűen komplex és bizonyos értelemben globális természetűvé vált. Ezért a mai modern katasztrófavédelmi rendszer összetett, rugalmas kell, hogy legyen. A szervezeti egységek partneri kapcsolata, értékük, együttműködésük, szervezeti szinten és a gyakorlati működésben is egyenértékűnek kell lenniük, természetesen a szakterületi határok megtartása mellett. A koordinációnak össze is kell tartania a különböző szakterületeket. (Érdekes kérdés a mentőszolgálat integrálása a katasztrófavédelmi rendszerbe.)

A biztonság fogalmak mindegyike alapelvárásként fogalmazza meg a rendszer és az *alrendszerek sérülés elleni védelmét*, illetve sérülésmentes állapotát. A biztonságos rendszer, ép rendszer. Fogalmilag itt többlet tartalomról is beszélhetünk, hiszen az „ép” fogalma az nem egyszerűen a sérülésmentességet jelenti, hanem – ahogy a hétköznapi szóhasználatban is gyakran párban használjuk az egészséges fogalommal – az egészségeset, tehát jól működőt, fejlődőt, perspektívikusát is egyben. A védelmi tevékenység szervezésénél is lényeges szempont, hogy a biztonság megteremtése foglalja magában a fejlődés lehetőségét, és ne csak valamilyen szintű korlátozás legyen a sértetlenség fönntartása érdekében.

A biztonság alrendszerével kapcsolatban meg kell fogalmazni azt a sajátosságot is, hogy a rendszer és az alrendszerek nem öncélúak, hanem velük szemben fontos *társadalmi, nemzetközi együttműködési elvárások* fogalmazódnak meg, amelyek egyben a folyamatos működés kulcsfontosságú feltételeinek tartalmi dimenzióit is jelentik.

Új kihívásokra új válaszokat kell adni. A biztonság fogalmi tárgyalásánál kevés szó esik arról, hogy biztonságról nem beszélhetünk a BIZALOM, KÖTŐDÉS, BÁTORSÁG, TÖRŐDÉS összefüggő fogalmai nélkül. Mindenki érzi, hogy a biztonság fogalma erősen szubjektív színezetű. Ezt általában a negatívumok között szokás felemlíteni, vagy a vizsgálat tényyszerű megállapításai között, de ott is a tudományos feldolgozást nehezítő tényként. Azonban ebben a tényben sok lehetőség és erő nyugszik, ha más szemmel, más oldalról közelítünk a szubjektivitáshoz. Szorosan kapcsolódik e megközelítéshez a létbiztonság fogalma, ami nem egyenlő az élet biztonságával. Az ember biztonság érzete nem áll szemben az objektivitással, ahogy a biztonság fogalma sem értelmezhető az ember léte nélkül, ami pedig elsősorban értelmével, szellemével jellemezhető. Így a lét biztonsága elsősorban és inkább van összefüggésben az emberségünk megőrzésével, mint önmagában fennmaradásunkkal.

Kulcsszavak: biztonság, katasztrófavédelem, társadalmi biztonság, gazdasági stabilitás, környezetvédelem

Keywords: security, disaster management, social security, economical stability, environment protection

FELHASZNÁLT IRODALOM

- http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=1
- John F. Kavanaugh: Krisztus követése a fogyasztói társadalomban (2003) ISBN:963-210-076-x
- Luther Márton Négy Hitvallása (Budapest 1996) ISBN:963702039x
- (2011.éviCXXVIII. törvény) a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
- saját jegyzetek anyagai (ZMNE 2010)